

Kiss Anita

Az internetes kommunikációban megfigyelhető kontaktushatások kétnyelvű közösségben

Bevezetés

Az internet megjelenése és elterjedése kibővítette a kommunikációs lehetőségeket, felgyorsította az emberek közötti interakciót és a mindennapi élet részévé vált. Ez a kommunikációs forma egyaránt magában hordozza az írott és a beszélt nyelv sajátosságait, mivel írásban realizálódik, de interaktivitása és informális stílusa miatt a beszélt nyelv tulajdonságait adja vissza. Ez a fajta kommunikációs közeg lehetőséget ad arra, hogy az egyén a számára legtermészetesebb módon fejezze ki magát, ezáltal nyelvhasználati sajátosságok sora figyelhető meg az internetes felületen. Ennek okán vizsgáltam meg, hogy milyen kétnyelvűségi hatások befolyásolják az internetes kommunikációt a kárpátaljai magyar fiatalok körében.

Kárpátalja soknemzetiségű térség, ahol a nyelvek hatnak egymásra, és ez a mindennapos kommunikáció során számos helyzetben és szituációban megmutatkozik. Az ott élő közösség számára többnyire természetes és tudatos jelenség a nyelvek váltogatása és a környező szláv nyelvekből átvett kölcsönzések, amelyek már beintegrálódtak a magyar nyelvbe. Ebből kifolyólag, a Kárpátalján beszélt magyar nyelv változatai egyrészt, bizonyos sajátosságok tekintetében, megegyeznek a magyarországi változatokkal, másrészt viszont el is térnek azoktól a szláv nyelvi hatás miatt. Ezt a változatosságot ezért érdemes olyan közegben vizsgálni, ahol az egyén kötöttségek nélkül használhatja az anyanyelvét a kommunikáció során, és erre jó színtér a Facebook, ami interaktív beszélgetést tesz lehetővé, és kitölti az emberek mindennapjait. A kétnyelvűségi hatásokat eddig leginkább az élőbeszéd felől vizsgálták, de az utóbbi években már az internetes megnyilatkozások is felkeltették a nyelvészek figyelmét.

Írásom további részében röviden ismertetem azokat a kutatásokat, amelyek e témával kapcsolatban folytak mind magyarországi, mind kisebbségi magyar

nyelvterületeken, ezt követően áttérek a kárpátaljai magyar nyelvhasználat sajátosságainak a bemutatására. Az elméleti keretek ismeretében a saját vizsgálatom leírása következik. Részletezem az alkalmazott módszertant, a kutatás résztvevőit, az eredményeket. A konklúzióban összegzem a vizsgálat alapján levonható következtetéseket, majd röviden kitérek a kutatás tervezett folytatására is.

Internetes kommunikációval kapcsolatos kutatások

Az internetes kommunikáció sajátosságait a szakirodalom úgy írja le, hogy ez egy olyan kommunikációs médium, amelynek egyes műfajai átmenetet képeznek az írott és a beszélt nyelv között, mivel formája szerint írott, sajátosságai alapján pedig a beszélt nyelv jegyeit adja vissza. Az internet elterjedése és térhódítása azon kívül, hogy nagy befolyást gyakorol az emberek hétköznapi szokásaira, meghatározó a nyelvhasználatra is. Az internet egy olyan kommunikációs színteret teremtett, ahol bizonyos műfajoknál – például magán e-mail, sms, chat, fórum, blog esetében – a nyelvhasználati szokások eltérnek a hagyományos irodalmi írásbeliségen alapuló köznyelvi normától, és jellemzően csoportnyelvi, illetve egyéni jelenségeket mutatnak¹. A témával az utóbbi években is számos kutató foglalkozott más-más irányból közelítve azt. Juhász Valéria az azonnali üzenetküldő rendszerek (Skype, MSN, ICQ) diskurzussajátosságaival foglalkozott, ezen belül is a partnerek kapcsolatfelvételi és búcsúzási stratégiáival². Egy korábbi tanulmányában az internetes kommunikáció nyelvi sajátosságairól írt, amelyben a társadalom különböző csoportjainak nyelvhasználatát vizsgálta az IWIW közösségi oldalon a szegedi felhasználók körében³, továbbá a blog műfaji jellemzőivel is foglalkozott⁴. Veszelszki Ágnes vizsgálta az internet- és mobiltelefon-használati szokásokat, a chat és SMS nyelvi jellemzőit, az emotikonok és reakciógifek segítségével történő érzelmkifejezési módokat⁵, és összeállított egy netszótárt⁶, amely az internetes szlengben használatos szavakat, kifejezéseket tartalmazza. Simon Viktória felmérte a tizenéves fiatalok internet-használati szokásait és az internetes

¹ Bódi 2004, 17

² Juhász: Az azonnali üzenetküldő (IM) rendszerekről és az üzenetküldések néhány diskurzussajátosságáról

³ Juhász: Egy internetes honlap, az iwiw szegedi felhasználóinak szociolingvisztikai vizsgálata

⁴ Juhász: A blog műfaji attribútumai

⁵ Veszelszki: Érzelmkifejezési módok a digitális kommunikációban: emotikonok és reakciógif-ek

⁶ Veszelszki: Netszótár

kommunikáció hatásait vetette össze a kézzel írt fogalmazásokkal⁷. Porkoláb Ádám a YouTube videómegosztó oldal klipjei alá írt kommentárokat elemezte, megfigyelve a szókészlet sajátosságait, a helyesírási hibákat és az emotikonok megjelenését⁸. Az utóbbi években pedig fontos szemponttá vált az internet identitást, önkifejezést tükröző hatásának a vizsgálata is.⁹

Az internetes kommunikáció sajátosságai a magyarországi felhasználók körében

A csevegőfórumok nyelvhasználata közelít leginkább a beszélt nyelvhez. Szintaktikailag jellemző, hogy egyáltalán nem (vagy nagyon ritkán) találkozunk alárendelő összetett mondatokkal. A megnyilatkozások sok esetben töredékesek, és a közös kontextus több elliptikus szerkezetet eredményez. Grammatikai szempontból kevesebb az elvont főnév, és több a ragozott igealak, illetve a személyes formák, például a névmások gyakori előfordulása¹⁰. A résztvevők a legtöbb esetben figyelmen kívül hagyják a helyesírási szabályokat, és a saját, spontán nyelvrézkükre hagyatkozva írják le szövegeiket¹¹.

Az internetes kommunikáció további jellemző sajátosságai: a sietségéből adódó elgépelések, betűszók és rövidítések használata, pl. *THX* (thanks), *66ós* (hathatós), *1 pill* (egy pillanatra), a fonetikus írásmód (*nyittyuk, asszem, aggyál*), angol eredetű nyelvi elemek alkalmazása, magyarosítása, például: *kikickkel* (kirüg), *kibannol* (kitilt), *fexik*, *yol* (jól), illetve az angol indulatszók használata: *cool*, *wow*. Az élőbeszéddel járó mimika, gesztusok és egyéb érzelmek kifejezésére pedig hangulatjeleket, mosolyszimbólumokat használnak, a mondanivaló nyomtatékosítására a betűk halmozása vagy a csupa nagy betűs írásmód jellemző¹². Mindezen sajátosságok mellett regionális jegyek is jellemzően előfordulnak a magyarországiak internetes kommunikációjában. Ennek vizsgálatával Bódi Zoltán foglalkozott, amelyet abból a feltevésből indított, hogy a magánjellegű internetes kommunikációra nem jellemző a nyelvjárásiasság megjelenése. Kérdőíves felmérést végzett 19 és 29 év közötti felhasználók körében, akik diplomások/

---

⁷ Simon: Modern kódkeveredés

⁸ Porkoláb: Az iskolában elsajátított írott nyelvi norma presztízse az internetes kommunikációban

⁹ Havasi: Az internet szerepe a fiatalok identitásának alakításában. LÁSZLÓ: Posztolok, tehát vagyok (?) Serdülőkorú lányok Facebookos önprezentációja.

¹⁰ Andó: E-nyelv, netbeszéd

¹¹ Szilágyi N.: Változik a helyesírás – vagy rontjuk vele tovább a nyelvünket?

¹² Bódi 2004, 38–45

diplomájukat szerzik meg vagy értelmiségi munkát végeznek. A felmérés eredményeként a megkérdezettek 65%-ának internetes kommunikációjában nem fordulnak elő nyelvjárási jelenségek (bár az emberek többnyire nem is tudnak arról, hogy regionális elemeket használnak¹³), 35%-a viszont használ regionális jegyeket, ezek többnyire nyelvjárási lexémák, szószerkezetek és szóösszetételek, mint például: *itten, jösztök, köllött, lajtorja, makuka, mink nálunk, eriggy* stb. A nyelvjárási jegyek mellett az idegen nyelvi hatás megítéléséről is felmérést végzett. Válaszadóinak 47%-át nem zavarja az idegen nyelvi elemek gyakori megjelenése az internetes kommunikációban, további 16%-nak kifejezetten tetszik, mert könnyebbé teszi az idegen nyelv elsajátítását, illetve csak 14% van negatív megítéléssel azzal az indokkal, hogy félti a magyar nyelvet¹⁴.

Internetes kommunikációs szokásokkal kapcsolatos vizsgálatok kisebbségi magyar nyelvterületeken

Kisebbségben élő magyar közösségekben is végeztek felméréseket. Romániában a magyar domináns kétnyelvű bloggerek nyelvhasználatában megfigyelhető kódváltási szokásokat vizsgálták. A kutatás során arra az eredményre jutottak, hogy többségében bázisstartó kódváltás volt jellemző, melynek okát nyelvi hiányra vezették vissza, de emellett az idézés is gyakori jelenségként tűnt fel. Bázisstartó kódváltásról beszélünk, amikor a bázisnyelv a megnyilatkozás során változatlan marad, csak betételek (szavak, szószerkezetek) kerülnek át a vendégnyelvből¹⁵. Továbbá megállapították, hogy a magyar–román kódváltás mellett az angol nyelvű kódváltás is jellemző¹⁶. Kárpátalján 2010-ben kezdődött a kétnyelvűségi hatások megfigyelése az internetes közösségi oldalakon, a témával foglalkozó tanulmány 49 kódváltásos bejegyzést tartalmaz¹⁷.

A fentiek alapján megállapítható, hogy a kutatók az internetes kommunikációnak már számos sajátosságát feltárták, és megállapították, hogy jellemzőek rá a spontán beszéd sajátos jegyei, az idegen nyelvek hatása, a területi jellegzetességek, valamint a kétnyelvű helyzetben fellépő kontaktushatások. A magyarországi internetezők nyelvhasználati sajátosságairól már gazdag szakirodalom áll rendelkezésünkre, a kisebbségben élő magyarok internetes kommunikációjával kapcsolatos kutatások viszont még eléggé hiányosak.

¹³ Sándor: *Hogyan keletkeznek a nagyon nyelvjáráások*

¹⁴ Bódi 2004, 150–152

¹⁵ Márku 2013, 54

¹⁶ Fazekas 2012, 72–80

¹⁷ Márku 2013, 70

A továbbiakban a kárpátaljai magyar nyelvhasználat sajátosságairól lesz szó, amelyet egyszerre két (illetve több) nyelv és annak változatai is befolyásolnak. Rövid áttekintést adok arról, hogy milyen kétnyelvűségi kontaktushatások és nyelvjárási sajátosságok jellemzik a kárpátaljai magyar nyelvhasználatot az eddigi kutatási eredmények alapján az élőszóbeli beszédben, ezt követően pedig az internetes kommunikációban.

A kárpátaljai magyar nyelvhasználat sajátosságainak szakirodalmi áttekintése

Kárpátalja népességének egyik alapvető vonása a soknemzetiség, a 2001-es népszámlálás szerint több mint 100 nemzetiség él egymás mellett. A Kárpátalján élő nemzetiségek közül legnagyobb arányban az ukránok vannak jelen (81%), őket követik a magyarok (12,7%), az oroszok (2,9%), a románok (2,6%) és a romák (1,1%)¹⁸. A különböző nemzetiségek nyelvei hatnak egymásra, és ez megmutatkozik a kárpátaljai magyarok nyelvhasználatában, kommunikációjában. A Kárpátalján élő magyarok rákényszerülnek arra, hogy két nyelvet váltogassanak, ez a bilingvizmus, kétnyelvűség.

A kétnyelvűség meghatározása bonyolult feladat, értelmezésére számos definíció létezik, amelyek más-más megközelítésből világítják meg e témakört. A kétnyelvűségről nem lehet általánosságban beszélni, mivel nem mindegy, hogy egyéni vagy közösségi kétnyelvűségről van szó¹⁹. A szociolingvisztikai kutatások alapján kétnyelvűnek az az egyén nevezhető, aki a mindennapos kommunikáció során az anyanyelvre mellett legalább még egy nyelvet használ, közösségi kétnyelvűségről pedig akkor beszélhetünk, ha a közösséget alkotók többsége használ két vagy több nyelvet²⁰. A funkcionális meghatározás szerint „A kétnyelvűség két (vagy több) nyelv rendszeres használata, kétnyelvűek pedig azok az emberek, akiknek mindennapi életük során szükségük van két (vagy több) nyelvre, és ezeket használják is”²¹. A Weinreich által megfogalmazott nyelvhasználat-központú definíció szerint „két nyelv váltakozó használatának gyakorlatát kétnyelvűségnek, az ebben részt vevő egyént pedig kétnyelvűnek nevezzük”²². Skutnabb–Kangas meghatározása szerint pedig kétnyelvűnek nevezhető az a személy, aki „egy vagy többnyelvű közösségekben is anyanyelvi

¹⁸ Cserniczkó szerk. 2010, 23

¹⁹ Bartha 1999, 9

²⁰ Cserniczkó szerk. 2003, 30

²¹ Grosjean 1992, 51

²² Weinreich 1952, 1

szinten képes két (vagy több) nyelven kommunikálni, a közösség és az egyén által az egyén kommunikatív és kognitív kompetenciájára kirótt szociokulturális követelményeknek megfelelően, és aki mindkét (illetve valamennyi) nyelvi csoporttal (és kultúrával) vagy azok részeivel képes azonosulni”²³

Kétnyelvűségi hatások: kódváltás, szókölcsonzés

Kárpátalján a kétnyelvűséget többnyire funkcionalista megközelítésből vizsgálták, abból a megállapításból kiindulva, hogy egy közösséget akkor tekinthetünk kétnyelvűnek, ha tagjai kommunikáció közben két vagy több nyelvet rendszeresen használnak. Ennek megfelelően a kétnyelvű beszélők nemcsak egy nyelv változatai közül választhatnak a kommunikációs szituációnak megfelelően, hanem az általuk elsajátított két vagy több nyelv közül is, ezt a folyamatot nevezik a szakirodalomban *nyelvválasztás*-nak vagy *kódválasztás*-nak. Kisebbségi, nemzetiségi területeken ezek az emberek családi és baráti körben rendszerint az anyanyelvüket, hivatalos környezetben pedig a hivatalos államnyelvet használják²⁴.

A nyelvek egymásra hatásának, azaz „a nyelvi kölcsönhatásoknak számos fokozata van, s a hatás valamennyi nyelvi szintet érintheti. A szakirodalom e jelenségeket a fizikából kölcsönzött műszóval interferenciának nevezi”²⁵. Interferenciáról beszélünk, amikor az egyik nyelv használata közben a másik nyelvből „kölcsonzünk” hangokat, nyelvtani szerkezeteket, szavakat vagy kifejezéseket²⁶. A nyelvi interferencia fogalmát elsőként Uriel Weinreich használta az 1953-ban megjelent „Languages in Contact: Findings and problems” című munkájában. Weinreich a nyelvi interferencia fogalmának meghatározásakor kiemeli, hogy a kétnyelvű beszélők mindennapi interakcióikban egynél több nyelvet használva, a nyelvek érintkezéséből adódóan a nyelvi normától, a sztenderd változatoktól való eltérő nyelvhasználatot hoznak létre²⁷.

Az interferencia megnyilvánulási formája a kódváltás és a szókölcsonzés. „A legtöbb beszélőközösség kétnyelvű beszélői repertoárjában a kódváltás az egyik legalapvetőbb interakcionális forrásnak tekinthető”²⁸. A kódváltás François Grosjean meghatározása szerint két vagy több nyelv váltakozó

²³ Skutnabb–Kangas 1984, 90

²⁴ Cserniczkó szerk. 2003, 30,84

²⁵ Kiss 2002, 202.

²⁶ Grosjean 1982, 300

²⁷ Weinreich 1952, 1

²⁸ Bartha 1999, 122

használata egy megnyilatkozáson, vagy társalgáson belül, amely alakilag lehet egyetlen szó, kifejezés vagy mondat²⁹. A kódváltást el kell különíteni a nyelvkeveredéstől, mely nagyobb mértékben függ a nyelvi tudás minőségétől, különösen pedig annak hiányosságaitól. A szakirodalom felosztása szerint a kódváltás funkciója szerint lehet kontextuális, szituatív és metaforikus. A kontextuális kódváltás a beszélő nyelvi ismeretétől, nyelvi jártasságától függ, a szituatív kódváltás a mindenkor kommunikációs helyzet nem nyelvi körülményeitől (pl. beszédpartner-csere, beszédtema stb.), metaforikus kódváltás pedig a szolidaritás, kizárás, státuszemelés, nyelvi ellenállás, bizalmasság, nyomatékosítás illetve nyelvi játék céljából jön létre³⁰. A kódváltás okainak feltárásakor fontos figyelembe venni a nyelven kívüli tényezőket, mint például a beszédpartnerek viszonyát, a szituációt, a társadalmi normákat, a beszélők kétnyelvűségének jellegét, a beszédhelyzet tényezőit³¹. Auer szerint a kódváltás irányulhat a diskurzusra (discourse-related code switching) vagy a beszédpartnerre (participant-related code switching). A diskurzusra irányuló kódváltás legalapvetőbb okainak a következőket tartja: a beszédpartnerek megváltozása, az interakció hangnemének megváltozása, a beszédtema megváltozása³². Lanstyák István szociolingvisztikai aspektusból vizsgálta a kódváltást, egyéni és közösségi szinten egyaránt, annak fő okát, az élőbeszéd során a beszédhelyzet megváltozásában és a nyelvi hiányban látja³³. A megnyilatkozásban elfoglalt helye szerint a kódváltásnak három fő típusát különítik el: mondaton kívüli, mondatok közötti és mondaton belüli kódváltást, melyek közül a mondaton belüli a legproblematisabb, mert ez a kódváltás és a szókölcsonzés határvonalán helyezkedik el, mivel nem könnyű eldönteni, hogy alkalmilag használja-e a beszélő azt a másik nyelvből származó elemet a megnyilatkozásban, vagy a közösség nyelvi rendszerébe már beépült kölcsönelemről van szó³⁴.

A nyelvek közötti érintkezés legszembetűnőbb hatása a szókölcsonzés. Trudgill meghatározása szerint „az a folyamat, amelynek során a kétnyelvű beszélők az egyik nyelvükből való szót használnak a másik nyelvükben, és ezek a kölcsönszavak az utóbbi nyelvnek is szerves részévé válnak”³⁵. A

---

²⁹ Grosjean 1982, 145

³⁰ Márku 2013, 48

³¹ Márku 2008, 101

³² Auer 1988, 199

³³ Lanstyák 2000, 158–184.

³⁴ Bartha 1999, 120

³⁵ Trudgill 1997, 41

szakirodalom a kölcsönzésnek öt típusát tartja számon: k ö z v e t l e n k ö l c s ö n z é s (a másodnyelvi szónak eredeti hangalakjában történő átvétele, például *bulocska* 'zsömlé' < ukr./or. *булочка*, *blánka* 'úrlap' < ukr./or. *біанка*), h a n g a l a k k ö l c s ö n z é s (az adott szó az első nyelv változatában ismeretes, de a másodnyelvre jellemző hangalakban használják, például *referát* 'referátum' < ukr./or. *реферат*), h i b r i d k ö l c s ö n s z ó (olyan összetett szó, melynek egyik tagja közvetlen kölcsönszó, a másik tagja pedig első nyelvi szóval van helyettesítve, például *főszesztra* 'főnövér' < ukr./or. *сестра* 'nővér'), j e l e n t é s k ö l c s ö n z é s (a másik nyelv hatására egy szó jelentése új jelentéssel bővül, például a *csenget* szó 'telefonál' jelentésben, < ukr. *дзвонити* 'csengetni'), t ü k ö r s z a v a k é s t ü k ö r k i f e j e z é s e k (fordítás útján jönnek létre másodnyelvi modell alapján, például: *átfordít* 'lefordít' < ukr. *перекласти*)³⁶. A közvetlen kölcsönszavak esetében az interferenciahatás nem más, mint egy szót vagy szókapcsolatot érintő bázistartó kódváltás. Mindemellett a szláv nyelvekből átvett lexikai elemek bizonyos dialektológiai ismereteket is megkövetelnek, mivel az átvétel során, a közvetlen szóátvétel mellett hangalak és jelentéskölcsönzés is végbemehet. Lanstyák István a hangalak és jelentés egységét alaki kölcsönszónak nevezi, és kapcsolatba állítja ezt a jelenséget az alaki tájszókkal azzal a magyarázattal, hogy: „A kettő közötti párhuzam nyilvánvaló, hiszen a magyar nyelv egynyelvű változataihoz viszonyítva a kétnyelvű változatok alaki kölcsönszavai valóban egyfajta alaki „tájszónak” tekinthetők”³⁷. Ennek alapján elmondható, hogy e jelenség kétféle megközelítésből is vizsgálható. Egyrészt a kölcsönszó tanulmányozható úgy is mint kódváltás, amelynek minden esetben pragmatikai okai vannak, akkor váltunk kódot, amikor a helyzet megkívánja vagy megköveteli. Másrészt pedig mint dialektus, amely nem a magyar nyelv egynyelvű változataiból jön létre, hanem a kétnyelvű változatok kölcsönszavaiból.

A kárpátaljai magyar nyelvjárások jellegzetességei

A nyelvváltozatok társadalmi okok következtében alakultak ki. A nyelvhasználatban fellépő különbségek összefüggésben vannak a beszélők nyelven kívüli adottságaival (életkorával, iskolázottságával, közösségben betöltött szerepével). Kiss Jenő ennek következtében a nyelvjárások definíciójában a szociolingvisztikai feltételeket is figyelembe veszi: „A nyelvjárás egy adott nyelv többi változatától rendszerszerűen, azaz meghatározott szabályok szerint többé-kevésbé

³⁶ Cserniczkó szerk. 2003, 133–138

³⁷ Lanstyák 2006, 20

s valamennyi szinten eltérő nyelvváltozat, amely területileg kötött, elsősorban a szóbeli közlésre szánt és mindenekelőtt a hétköznapi területeket átfofó beszédmód, amelyet általában a falvakban felnőtt és ott lakó, a hozzá legalábbis semleges viszonyuló emberek elsődleges nyelvváltozatukként, spontán módon használnak a számukra természetes, mindennapos, familiáris beszédhelyzetekben, s elsősorban az egymás közötti kommunikációban³⁸. A kárpátaljai magyar nyelvjárások az úgynevezett északkeleti magyar nyelvjárástípusba tartoznak. Az egyes nyelvjárési régiókat az anyaországi és a határon túli nyelvjárások egységeként kell szemlélni, mivel azok területileg szerves részei a magyarországiaknak. Kiss Jenő három nyelvjárás csoportba sorolja az északkeleti nyelvjárési régió magyar dialektusait: 1. Szabolcs-szatmári, bereg-ugocsi, melybe a Munkács és Huszt közötti nyelvjárások tartoznak; 2. Ungi, ide az Ungvári járás és a szomszédos Kelet-Szlovákia *í-ző* nyelvjárásait sorolja; 3. A volt Máramaros vármegye helyi nyelvjárásai, melyek nem alkotnak egységes csoportot³⁹. Ugyanakkor nem beszélhetünk egységesen a kárpátaljai magyar nyelvjárásokról, mivel az egyes nyelvjárások között különbségek vannak mind a magánhangzó rendszer fonémaállománya, mind pedig az egyes magánhangzók megterheltsége és ejtészváltozata tekintetében⁴⁰. Ennek megfelelően a nyelvészek a kárpátaljai magyar nyelvjárásoknak is több típusát szokták megkülönböztetni. Ezeknek számos olyan jellemzője van, melyek igazolják azok északkeleti nyelvjárástípushoz való tartozását.

Hangtani sajátosságait illetően jellemző, hogy két *é* fonémát használ: záródó típusú kettőshangzót (pl. *kéiz*), valamint nyitódó kettőshangzót (*niégy*), amely szabályosan az ún. *í-ző* helyzetet képviseli, kivétel ez alól az ungi nyelvjárás csoport. Hangszín tekintetében jellemző sajátosság, hogy a középső nyelválású hosszú magánhangzók záródó diftongusokban realizálódnak (*jóu, őüsz*). Az *l, r, j*, nyújtó hatása is megfigyelhető (*kólbász* 'kolbász', *körte* 'körte'), és a nyújtott hangok diftongusokként is megjelenhetnek (*kóulbász*). További jellemzők, hogy a köznyelvi hosszú *ú, ű, í* helyén gyakoriak az ezeknek megfelelő rövidek (*buza, rud, kesztyü*), viszont a *v*-tövű *hí, szí, rí* igékben és *r* előtt (*ír, papír*) megmarad a hosszú hang, valamint az *e-ö*-t váltakoztató szavakban erős az *e-zés* (*seper, setét*). A mássalhangzókat illetően gyakran a köznyelvi *l*-vel szemben *j* áll (*pájinka, jány*), intervokális nyúlás is megfigyelhető (*közé, tölle, okossan*). Alaktani szempontból jellemzőek a *tehen, vereb* típusú

³⁸ Kiss 2000, 14

³⁹ Kiss 2002, 292

⁴⁰ Horváth 1976, 54

alakok, az *a-á* szembenállást mutató tövekben az *a* váltóhang gyakran elmarad (pl. *bogárt*). A *-t* tárgyrag előtt, a *-k* többesjeles és a birtokos személyjeles relatív tövekben általában zártabb a tövéghangzó (*lábadot, házakot*). A *-ból, -ből* rag tipikus realizációja a *-bul, -bül*, a *-hoz, -hez, -höz* alakváltozata pedig a *-ho/-he/-hö*⁴¹. Jellemző a *-hoz/-hez/-höz* jelentésben használt *-nál/-nél* (*Jóskáék eljönnek nálunk 'hozzánk'*), illetve a *-nál/-nél* szerepében használatos *-tól/-től* (*Sanyitól nagyobb 'Sanyinál'*), valamint az ún. süksükölő, illetve szukszükölő nyelvjárás (*kinyissuk, elhalasszuk*)⁴². Mondattanilag pedig jellemző a hátravetett igekötős szerkezetek használata (*szakad le a kezem*)⁴³.

A kutatás módszere

A munkához szükséges anyaggyűjtést résztvevő megfigyeléssel és kérdőíves felméréssel végeztem. E két módszer együttes alkalmazása több szempontból is célszerű volt. Egyrészt a résztvevő megfigyeléssel valós képet kaphattam a megfigyelt jelenségekről, ezzel párhuzamosan, konkrét rákérdezéssel felmértem, hogy a fiatalok saját bevallásuk szerint miként érzékelik a kontaktushatások megjelenését az internetes kommunikációjukban. Végül összevettem a kapott adatokat annak megállapítására, hogy milyen mértékben egyezik az adatközlők véleménye a megfigyelés eredményeivel.

Résztvevő megfigyelés

A kétnyelvűségi és nyelvjárási jelenségek megfigyelése 2015 augusztusában kezdődött és hét hónapon át tartott. Véletlenszerű mintavétellel választottam ki 25 adatközlőt, majd folyamatosan figyeltem az üzenőfalra kiírt bejegyzéseiket, a velem folytatott chat-beszélgetésüket. Az adatközlők véletlenszerű kiválasztásánál figyelembe kellett vennem, hogy az adatközlőim mindenképp kárpátaljai lakosok legyenek, akiknek magyar az anyanyelvük és személyes ismerőseim. Az életkort illetően a megfigyelték 18 és 28 év közöttiek, mivel eddigi tapasztalataim és a statisztikák⁴⁴ szerint is ez a korcsoport bizonyult a legaktívabbnak az adott közösségi portálon.

A megfigyelés szempontjából fontos volt, hogy olyan alanyokat válasszak, akiknek jól ismerem a nyelvi hátterüket. A kiválasztott adatközlőim

⁴¹ Kiss 2001, 294

⁴² Horváth–Lizanec 1993, 57

⁴³ Balogh 1993, 226–227

⁴⁴ Mobilizálódik2014 = Mobilizálódik a közösségi élet.

nagy része városon él: Beregszász (11), Ungvár (3), Nagyszőlős (1). Kisebbrészüket Beregszász környező településein: Borzsova (1), Makkosjánosi (1), Mezőkaszony (7), Sárosoroszi (1). Az ő bejegyzéseiket követtem nyomon hónapokon át, és összegyűjtöttem mindazokat a megnyilatkozásokat, amelyekben a vizsgált jelenségek valamelyike feltűnt. A kiválasztott személyek betűkódokkal vannak azonosítva, így nyomon követhető, hogy egy-egy adatközlőnél milyen jelenségek tűnnek fel, illetve milyen gyakorisággal, például:

M: „Що за профілік??”

R: „ééééé názdorovje hárásó!!!!!!!”

R: „сто грам живчик papikáim!”

C: „Not Bad so za programok”

A nem megfigyelt, de a párbeszédben résztvevő felhasználók különböző személynévvel vannak jelölve:

Zsófia: „Ez a négyen akarok maradni, vagy az azelőtti volt?”

C: „Ööö..... Horose pétánná!”

Megfigyelés és adatfeldolgozás közben bizonyos etikai szabályokat is figyelembe kellett vennem. A posztokat illetően, csak az üzenőfalon bárki által elérhető megnyilatkozásokat használtam fel, személyes üzenetek esetén, pedig az adatközlők utólagos engedélyét kértem, hogy a megnyilatkozásaikat tudományos célra felhasználhassam.

A résztvevő megfigyelést kérdőíves felméréssel egészítettem ki, azzal a céllal, hogy összehasonlítható eredményeket kapjak annak megállapítására, hogy milyen módon jellemzi a kontaktuselemek megjelenése az internetes kommunikációt a tényleges megfigyelés, és az adatközlők véleménye szerint.

Nyelvhasználati kérdőív

A kérdőív célja az volt, hogy feltárja az internetes kommunikáció sajátosságait, konkrétan a kétnyelvűségi és nyelvjárási elemek megjelenését és használatát az adatközlők saját bevallásai alapján. Ennek vizsgálatához az általános szociológiai jellemzőket (nem, kor, lakhely) tartalmazó adatok után nyílt és zárt típusú kérdéseket egyaránt felhasználva informálódtam a vizsgálat alá vont jelenségekről.

A kérdőív szerkesztése elektronikus úton történt, aminek számos előnye volt. Először is, e módszer használatával rövid időn belül több kérdőívet is el-

küldhettem, és a visszakapott adatok az elektronikus rendszerben azonnal rögzítésre kerültek, amelyek bármikor előhívhatóak és leellenőrizhetőek. Továbbá, vizsgálatom szempontjából igen fontos volt, hogy az adatközlőktől kért adatok pontosan ugyanúgy kerüljenek bele a kérdőívbe, ahogy azok az üzenőfalakon is megjelennek. A hagyományos, papír alapú kérdőívek esetén fennállt volna a veszély, hogy a kitöltők másoláskor ösztönösen módosították volna a megnyilatkozásait, elektronikus formában viszont a másolás-beillesztés technikát használva (amit az űrlapon külön kértem is) minden pontosan úgy került bele a kérdőívbe, ahogy az az internetes felületen is megjelent, és ez nem csak pontosabb eredményhez vezetett, de az adatközlők szempontjából is sokkal egyszerűbbnek, és időtakarékosabbnak bizonyult.

A nyelvhasználati kérdőívvel a következőket kívántam feltárni:

1. Megfigyeltem az adatközlők bejegyzéseiben, kommentárjaiban megjelenő kontaktuselemeket. Ellentétben a résztvevő megfigyeléssel, ami több havi bejegyzést követett nyomon, itt csak az utolsó 10 megnyilatkozást kértem feltüntetni, melynek az volt a célja, hogy egy szűk intervallumon belül figyeljem meg a kétnyelvűségi elemeket és azok gyakorisági arányát.
2. Azt kértem a kitöltőktől, hogy a soroljanak fel olyan orosz/ukrán nyelvi illetve nyelvjárási elemeket tartalmazó szavakat/kifejezéseket, amelyekkel találkoztak vagy használtak már az internetes kommunikáció során.
3. A résztvevő megfigyelés során gyűjtött anyagból kiválasztottam azokat a kétnyelvűségi és nyelvjárási jelenségeket, amelyek a leggyakrabban előfordultak az üzenetekben, majd megkértem az adatközlőket, hogy jelöljék, mi a véleményük az adott szavakról, összehasonlítva ezzel, hogy mennyire egyezik meg az adatközlők véleménye a megfigyelés eredményeivel.

Hipotézisek

A kutatás kiindulópontjaként feltételeztem, hogy:

1. Kárpátalján a kisebbségben élő magyarok nyelvhasználatára hatással vannak a környező szláv nyelvek. A mindennapos érintkezések során anyanyelvük mellett használni kényszerülnek a többségi nyelvet is. Ebből kifolyólag feltételeztem, hogy a kontaktushatások az internetes kommunikációban (a Facebook közösségi oldalon) is megjelennek annak okán, hogy az adott szituációtól, témától, kommunikációs partnerektől függően egyes szavak, kifejezések esetén, valamint bizonyos események felidézésekor

az egyénnek könnyebb kifejeznie magát a második nyelven, a minél gördülékenyebben zajló párbeszéd céljából.

2. Az internetes kommunikációra az írott és beszélt szöveg tulajdonságai egyaránt jellemzőek. Az adott közösségi oldal informális közege és az interakció gyorsasága előhívja az egyén legtermészetesebb nyelvhasználatát, ebből adódóan feltételeztem, hogy a területre jellemző nyelvjárási jegyek is megjelennek, amelyeket nem csak a magyar nyelv egy nyelvű változatai alkotnak, hanem a környező szláv nyelvek és azok változatai is.
3. A kárpátaljai magyar fiatalok számára nem okoznak megértési nehézségeket az üzenetekben, kommentárookban megjelenő kétnyelvűségi hatások, ha az üzenetek értelmezhetőségét, gördülékeny olvasatát valami megnehezíti, az más okokban keresendő.

Eredmények

A résztvevő megfigyelés eredményei azt mutatják, hogy kódváltás, szókölcsonzés és nyelvjárási sajátosságok is megjelennek az internetes kommunikációban. Legnagyobb arányban az egyszavas kódváltás jellemző, ezt követik a nyelvjárási jelenségek, legkisebb mértékben pedig az orosz/ukrán kölcsönszók használata (1. táblázat).

Néhány példa egyszavas kódváltásra:

A: „*Mologyec* Moni, am irhatna már vki olyasmit is, milyen jo kép.” (*Mologyec* ’ügyes’)

A: „Naaaaaa kinek hogy ment a *zálik*?” (*Zálik* ’beszámoló’)

B: „erre én azt mondom *dá*” (dá ’igen’)

F: „*kányesno* főnök!!!! kedden várlak!” (*kányesno* ’természetesen’)

Nyelvjárási jelenségekkel kapcsolatos példák:

1. Hangtani eltérések:

- a) Elemisméltlés, és intervokális nyúlás: A: „jólvan Niki...*mámma* többet ne igyál ”
- b) ’Azután’ szó *oszt* alakban, és annak alakváltozataiban történő előfordulása: E: „Na tessék ...megtanitom neki *oszt* ellopja ...pff”
- c) A köznyelvitől zártabb magánhangzók: F: „csak a *lábodra* vigyázz”

- d) A magánhangzó megnyúlásával egy időben a mássalhangzó ki-
esik: N: „Ejjj de jo *dógotok* van!!!”
- e) *l*-el szembeni *j*-zés: E: „Ne hazudj már ekkorát te *jány*”
- f) Zárt *i*-zés: D: „Jo *szípek* vagyunk. Vagy valami...”
2. Alaktani eltérések:
- a) A feltételes mód jelének a sztenderdtől eltérő használata: K:
„Én szívesen *kimaradnák* ebből”
- b) Igeragozásnál jellemző a rövid és hosszú alak kettőssége: A: „*mér
lopol?*”

Néhány orosz/ukrán kölcsönszót tartalmazó példa:

C: „Nem kifejezetten szeretem. De a *pelményt* sem”
(*pelményi* 'húsos derelye')

K: „még a padtársam is tölem *konszpektelt*
(*konszpekt* 'jegyzet')

J: „ahogy én sem látok a *sztipidből* semmit”
(*sztipi* [sztipendium] 'ösztöndíj')

U: „Micsoda *Sznyegurocska!*:-)”
(*sznyegurocska* 'hópelyhecske')

	Kódváltás	Nyelvjárási elemek	Szókölcsönzés
Beregszász	28	13	14
Ungvár	39	27	3
Nagyszőlős	8	7	0
Borzsova	2	4	8
Makkosjánosi	4	7	3
Mezőkaszony	7	12	9
Sárosroszi	3	5	1
Összesen:	91	75	38

1. táblázat. Kontaktushatások előfordulási gyakorisága a résztvevő megfigyelés alapján

A kérdőív alapján az adatközlők 83%-a szerint is előfordulnak a vizsgált jelenségek az internetes kommunikációban, és a többségük példákat is fel tudott sorolni erre vonatkozóan.

A kért példákat illetően 53 adatközlőtől érkeztek adatok, és összesen 132 szó gyűlt össze, egyes szavakat többen is említettek. Az alábbi táblázatok az általuk írt szavakat tartalmazza és azok előfordulási gyakoriságát:

Orosz/ukrán kölcsönszók	Előfordulás
<i>paszport</i> 'személyi igazolvány'	18
<i>grecka</i> 'hajdina'	6
<i>pelmenyi</i> 'húsos derelye'	5
<i>bánka</i> 'befőttesüveg', <i>bulocska</i> 'zsemle', <i>bagázsnyik</i> 'csomagtér'	4
<i>práva</i> 'jogosítvány', <i>pápka</i> 'mappa', <i>marsutka</i> 'iránytaxi'	3
<i>szprávka</i> 'igazolás', <i>elektricska</i> 'személyvonat', <i>szitka</i> 'háló', bevásárló táska' <i>májka</i> 'atléta', <i>podjezd</i> 'bejárat'	2
<i>poveszka</i> 'katonai behívó', <i>porvot</i> 'irányjelző', <i>aparát</i> 'készülék', <i>misál</i> 'zavar', <i>váfli</i> 'ostya, nápolyi', <i>zápász</i> 'pótalkatrészt', <i>csájnyik</i> 'teáskanna', <i>dezsural</i> 'ügyel, szolgálatban van', <i>ocsеред</i> 'sorrend', <i>várenyiki</i> 'krumplis derelye', <i>kártocska</i> 'adatlap', <i>szkreпки</i> 'gémkapocs', <i>pácska</i> 'köteg, csomag', <i>borscsleves</i> 'ukrán céklaleves', <i>remontol</i> 'felújít', <i>károcse</i> 'röviden', <i>kvász</i> 'erjesztett gabonaital', <i>sztipi</i> 'öszöndíj', <i>pára</i> 'örapár', <i>szeszio</i> 'ülésszak'	1

2. táblázat. Az adatközlőktől gyűjtött orosz/ukrán kölcsönszók és előfordulásuk

Orosz/ukrán nyelvi szavak	Előfordulás
<i>dáváj</i> 'gyerünk'	18
<i>dobre/dobri</i> 'jó'	12
<i>da</i> 'igen'	11
<i>tyípa</i> 'töltelékszó'	10
<i>gyákujul/szpászibá</i> 'köszönöm'	6
<i>mologyec</i> 'ügyes'	5
<i>zálík/zálíkovka</i> 'beszámoló, so? 'mi?', <i>prikol</i> 'tréfa'	4
<i>Bláty</i> 'káromkodás', <i>znáju</i> 'tudom', <i>privet/poká</i> 'szia'	3

Orosz/ukrán nyelvi szavak	Előfordulás
<i>nu</i> 'na', <i>ne perezsévaj</i> 'ne izgulj', <i>szusnyák</i> 'szomjúság', <i>kányesno</i> 'világos', <i>násomú</i> 'miénk', <i>Bozse moj</i> 'istenem', <i>vopse</i> 'töltelékszó', <i>gyevuska</i> 'lány', <i>proszto</i> 'egyszerű'	2
<i>zaraz</i> 'rögtön', <i>dumájú</i> 'gondolom', <i>krászavica</i> 'szépség', <i>fajna</i> 'szép', <i>uzsaszj</i> 'szörnyű', <i>podruzsenyika</i> 'barátnő', <i>sztudent</i> 'tanuló', <i>szusziid</i> 'szomszéd', <i>ne bida</i> 'nem baj', <i>krutěj</i> 'meredek', <i>kursova</i> 'évfolyam', <i>ucseny</i> 'tanuló', <i>peredzvonyit</i> 'visszahív', <i>pizgyec</i> 'káromkodás', <i>idé gyere</i> , <i>szuká</i> 'káromkodás', <i>pésé</i> 'írj', <i>jászno</i> 'világos', <i>hárásó</i> 'jó', <i>ànu</i> 'na', <i>blyin</i> 'töltelékszó', <i>zdorov</i> 'egészség', <i>prisztávka</i> 'elképzelés', <i>ták</i> 'igen', <i>dobrá nyics</i> 'jó éjt', <i>tupěj</i> 'buta', <i>novénká</i> 'újdonság', <i>drusza</i> 'barát'	1

3. táblázat. Az adatközlőktől gyűjtött orosz/ukrán nyelvi szavak és előfordulásuk

Nyelvjárási elemek	Előfordulás
<i>vót</i> 'volt'	5
<i>jány</i> 'lány', <i>jösztok</i> 'jöttök', <i>oszt</i> 'azután'	4
<i>kellesz</i> 'kell', <i>má/mán</i> 'már'	2
<i>erigy</i> 'eredj', <i>lássuk</i> 'látjuk', <i>vider</i> 'vödör', <i>máma</i> 'ma', <i>nól</i> 'nő', <i>kén</i> 'kellene', <i>aztat</i> 'azt', <i>lapcsánka</i> 'fűszeres, zsiradékban sült, reszelt nyers burgonyából készült lepény', <i>zoknyi</i> 'zokni', <i>szerusz</i> 'szervusz', <i>buszval</i> 'busszal', <i>vonatval</i> 'vonattal', <i>felfele</i> 'fel', <i>honnét</i> 'honnan', <i>feköttem</i> 'felkeltem'	1

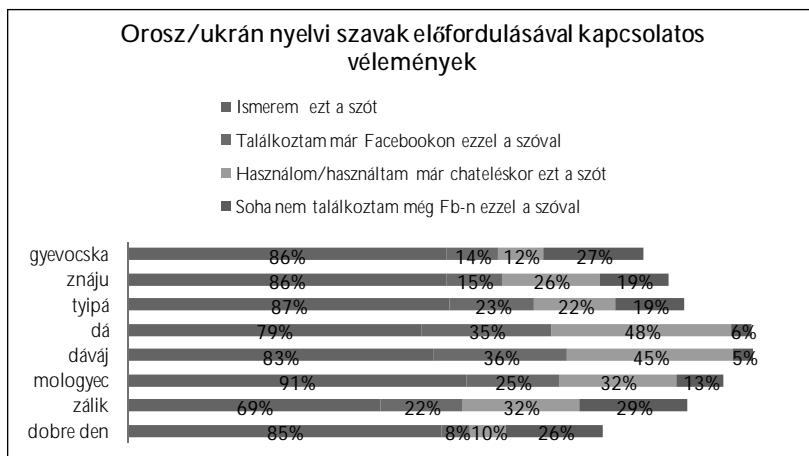
4. táblázat. Az adatközlőktől gyűjtött nyelvjárási elemeket tartalmazó szavak és előfordulásuk

Az előzőekben bemutatott megfigyeléses módszer eredményeként én magam is felállítottam egy listát azon jelenségekről, amelyek a leggyakrabban előfordultak, majd ezekről a szavakról kértem ki adatközlőim véleményét. A kitöltőknek minden esetben választani kellett az adott lehetőségekből legalább egyet, de akár több válaszlehetőség is bejelölhető volt. Az általam összegyűjtött szavak a következők voltak: *dobre den* 'jó napot', *paszport* 'személyi igazolvány', *grecka* 'hajdina', *szmena* 'műszak', *pelmenyi* 'húsos derelye', *zálik* 'beszámoló', *mologyec*

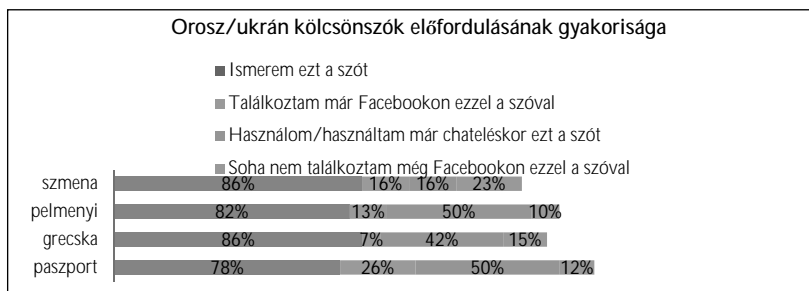

'ügyes', *dáváj* 'gyerünk', *dá* 'igen', *tyipa* 'töltelék szó', *znāju* 'tudom', *jóu van* 'jól van', *jány* 'lány', *oszt* 'azután', *vót* 'volt', *má* 'már', *gyevocska* 'kislány'.

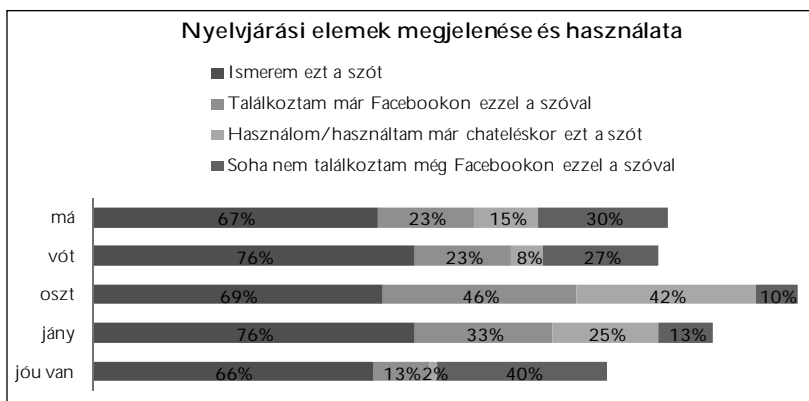
Az eredményeket illetően az orosz/ukrán nyelvi szavak és kölcsönszók esetében az adatközlők 70–80%-a jelölte be, hogy ismeri az adott szót illetve az adatközlők fele használja vagy használta is már azokat, és átlagosan csak 15–18%-a vélekedett úgy, hogy soha nem találkozott még Facebookon az adott jelenségekkel.

1. ábra. Orosz/ukrán nyelvi szavak előfordulásával kapcsolatos vélemények

2. ábra. Orosz /ukrán kölcsönszók előfordulásával kapcsolatos vélemények

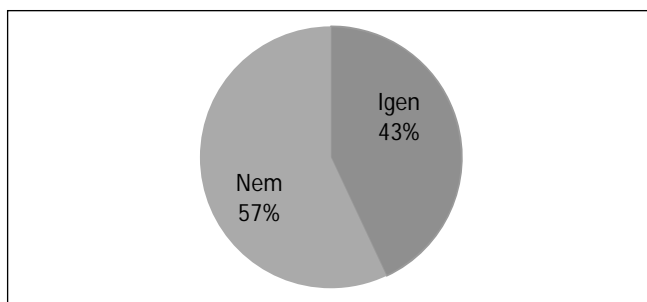
3. ábra. Nyelvjárási jelenséget tartalmazó szavak előfordulásával kapcsolatos vélemények

A nyelvjárási elemeket tartalmazó szavak esetében viszont az adatközlők már csak 60–70%-a jelölte be, hogy ismeri az adott szavakat, és egy jelenség kivételével a többi használati aránya nagyon alacsony volt.

A fentiek alapján a két módszerrel gyűjtött anyag bizonyos jelenségeknél eltérő eredményeket mutatott. Amíg a megfigyelés során a nyelvjárási elemek jelentek meg nagyobb arányban a kölcsönszókkal szemben, addig a kérdőíves adatok alapján a kölcsönszók használati aránya bizonyult nagyobb mértékűnek.

A kérdőíves felmérés nyelvjárási elemeire vonatkozó eredményeket befolyásolhatta az a helyzet, hogy konkrétan rákérdeztem egyes elemekre, és ebben az esetben előjöttek a felhasználóknál azok a sztereotípiák, amelyeket általában e jelenségekkel szemben támasztanak. A spontán üzeneteikben azonban láthatóan megjelennek, és sok esetben érezhetően tudatos illetve játékos módon. Ebből az a következtetés vonható le, hogy a saját közösségükön belül a fiatalok bátran használják az alapnyelvüket, és azokat a nyelvváltozatokat, amelyek a közvetlen környezetükben előfordulnak, az identitásuk és az azonos csoporthoz tartozás kifejezéséeként.

A továbbiakban arra is rákérdeztem, hogy előfordultak-e olyan esetek, amikor egy-egy üzenet, poszt, kommentár elolvasása vagy értelmezése nehézséget okozott. Az adatközlők többségénél (57%) még nem merült föl ilyen probléma, 43%-ban viszont igennel válaszoltak (4. ábra).

4. ábra. Az adatközlők véleménye arra vonatkozóan, hogy okozott-e már nekik nehézséget egy-egy internetes üzenet értelmezése

Ezt követően azt kértem a kitöltőktől, hogy sorolják fel azokat az okokat, amelyek nehezzé teszik számukra az internetes szövegek megértését. Erre a kérdésre 48 válasz érkezett, amelyekből összeállítottam azokat a tipikus okokat, amelyeket az adatközlők megfogalmaztak. Az alábbi táblázat mutatja be az eredményt (5. táblázat).

Az eredmények alapján, a legtöbb problémát a felhasználók számára a helyesírási hibák és az értelmezhetetlen fogalmazásmód okozza, bár megemlítik a második nyelv ismeretének hiányát is, de ennek a válasznak az előfordulási aránya a legkisebb.

Értelmezési nehézséget okozó nyelvhasználati sajátosságok	Előfordulás
Helyesírási hibák	16
Értelmezhetetlen, pontatlan fogalmazás	14
Központosítás hiánya	5
Gyorsaságból adódó elgépelés	5
Rövidítések	4
Az ukrán nyelv ismeretének hiánya	4

5. táblázat. Az adatközlők véleménye arra vonatkozóan, hogy milyen okok nehezítik meg az internetes üzenetek értelmezését

Következtetések

Összességében az általam felállított hipotézisek beigazolódtak, először is mind kétnyelvűségi hatások, mind pedig a területre jellemző nyelvjárási jellegzetes-
ségek is megfigyelhetőek az internetes kommunikációban. Továbbá, az adatok

alaján az is bebizonyosodott, hogy a magyar fiatalok többsége számára nem okoz megértési nehézségeket a második nyelv hatása és annak a magyar szövegben való megjelenése. Az adott közösségi oldal pedig jó felületnek bizonyult a spontán kommunikáció megfigyelésére, annak okán, hogy ebben a kommunikációs formában a felhasználók szégyenérzet nélkül használhatják a birtokukban lévő nyelvváltozatok közül a számukra legtermészetesebbet, mivel a kommunikációs cél nem az, hogy hogyan fejezik ki magukat, hanem az, hogy az interakció minél gördülékenyebben és sikeresebben menjen végbe.

Az internetes üzenetekben megjelenő különféle nyelvhasználati sajátosságok sokasága pedig idővel sokkal általánosabbá és megszokottabbá válhat majd azok számára is, akik még negatívan viszonyulnak egyes nyelvváltozatokhoz, és elfogadottabbá válhat majd az a szemlélet, amelyet a társas nyelvészettel foglalkozó kutatók hangsúlyoznak azzal kapcsolatban, hogy a nyelvváltozatok a nyelvi rendszer szempontjából egyenértékűek, amelynek alapvető funkciója az identitásjelzés, ezért nem kell leszoktatni az embereket, hogy informális helyzetekben úgy beszéljenek, ahogy az elsődleges környezetükben tanulták.

A továbbiakban a kutatás folytatását tervezem. Az eddigi vizsgálataim során kiderült, hogy a kétnyelvűségi hatásoknak mely típusai jelennek meg a fiatalok internetes nyelvhasználatában, és az összegyűjtött anyag elemzésekor helyenként már következtetni lehetett a kontaktushatások használata mögött álló motivációkra, okokra.

Ezen ismeretekre támaszkodva terveztem egy attitűdvizsgálattal foglalkozó kérdőívet annak kiderítésére, hogy milyen okok, indíttatások rejlenek a különböző nyelvhasználati szokások mögött, és hogyan viszonyulnak ezekhez a vizsgált közösség egyes tagjai.

A kérdőíves kutatással az a célom, hogy kiderüljön a vizsgálatba bevont fiatalok pozitív vagy negatív attitűdje a kárpátaljai magyar nyelvhasználatról, megfigyelve, hogy milyen mértékben tér el azoknak az adatközlőknek a véleménye, akik Magyarországon folytatják tovább a tanulmányaikat, azokhoz képest, akik továbbra is szülőföldjükön élnek és tanulnak. Feltételezésem szerint azoknál, akik Kárpátalján maradtak erősebb az összetartozás és azonos csoporthoz tartozás érzése, ami majd az egyes nyelvhasználati jelenségekhez, nyelvváltozatokhoz való viszonyulás kapcsán is megmutatkozik, mint azoknál, akik részben távolabb kerültek a szülőhelyi környezettől.

A korábbi vizsgálataim eredményeként úgy véltem, hogy bizonyos esetekben érezhetően a humor és a játékosság a kódváltás egyik lehetséges oka. A kérdőívben erre is rákérdézek majd, és remélhetőleg az is kiderül, hogy a játékosság

mögött inkább pozitív vagy negatív attitűdök rejlnek. Az anyaggyűjtés jelenleg is zajlik, remélhetőleg hamarosan fontos és hasznosítható eredményeket kapok, amelyek hozzájárulnak mind a saját kutatási eredményeim bővítéséhez, mind a kétnyelvűséggel és internetes kommunikációval foglalkozó szakirodalom gyarapításához.

Irodalomjegyzék

- ANDÓ Éva: E-nyelv, netbeszéd. *Tudományos közlemények. E-világi trendek* 23. Általános Vállalkozási Főiskola, Budapest 2010. 31–46. http://epa.oszk.hu/02000/02051/00013/pdf/EPA02051_Tudomanyos_Kozlemenyek_23_031-046.pdf (Utolsó letöltés: 2015. 11. 07.)
- AUER, Péter: A conversation analytic approach to code-switching and transfer, in HELLER, Monica (szerk.): *Codeswitching. Anthropological and sociolinguistic perspectives*. Mouton de Gruyter, Berlin 1988. 187–213.
- BALOGH Lajos: Néhány megjegyzés a kárpátaljai magyar nyelvhasználatról. *Magyar Nyelv* 89/2. 1993. 225–229.
- BARTHA Csilla: *A kétnyelvűség alapkérdései*. Nemzeti Tankönyvkiadó, Budapest 1999.
- BÓDI Zoltán: *A világháló nyelve. Internetezőők és internetes nyelvhasználat a magyar társadalomban*. Gondolat Kiadó, Budapest 2004.
- CSEERNICSKÓ István (szerk.): *A mi szavunk járása. Bevezetés a kárpátaljai magyar nyelvhasználatba*. PoliPrint Kft, Ungvár 2003.
- CSEERNICSKÓ István (szerk.): *Megtart a szó. Hasznosítható ismeretek a kárpátaljai magyar nyelvhasználatról*. MTA Magyar Tudományosságért Külföldön Elnöki Bizottsága–Hodinka Antal Intézet, Budapest–Beregszász 2010.
- FAZEKAS Orsolya: Kódváltási stratégiák a romániai internetes naplók nyelvhasználatában, in PARAPATICS Andrea (szerk.): *Doktoranduszok a nyelvtudomány útjain. A 6. félév konferencia*. ELTE Eötvös Kiadó, Budapest 2012. 72–80.
https://edit.elte.hu/xmlui/bitstream/handle/10831/8080/Kodvaltasi_strategiak_FAZAKAS.pdf?sequence=1 (Utolsó letöltés: 2015. 10. 29.)
- GROSJEAN, Francois: *Life with Two Languages: An Introduction to Bilingualism*. Harvard University Press, Cambridge 1982.
- GROSJEAN, François: Another view of bilingualism, in HARRIS Richard J. (szerk.): *Cognitive Processing in Bilinguals*. Elsevier Science Publications, Amsterdam 1992. 51–62.
- HAVASI Tamás: Az internet szerepe a fiatalok identitásának alakításában. *Új Pedagógiai Szemle* 59. 2009. 74–87.
- HORVÁTH Katalin–LIZANEC Péter: A kárpátaljai magyar nyelvjárások főbb sajátosságairól, in LIZANEC Péter–HORVÁTH Katalin (szerk.): *Az ungvári hungarológiai intézet tudományos gyűjteménye*. Intermix Kiadó, Ungvár–Budapest 1993.
- HORVÁTH Katalin: *A kárpátontúli magyar nyelvjárások magánhangzó-rendszere*. Egyetemi jegyzet. Az USZSZK Felső- és Szakközépoktatásügyi Minisztériuma–Uzshorodi Állami Egyetem, Ungvár 1976. 54.

- JUHÁSZ Valéria: Egy internetes honlap, az iwiw szegedi felhasználóinak szociolingvisztikai vizsgálata, különös tekintettel a nemre és a korra. *Modern Nyelvoktatás* 1–2. 2008. 61–75.
- <http://www.juhaszvaleria.hu/wp-content/uploads/2010/03/iwiw-gender-nyelvhasznalat-modernnyelvoktatásban1.pdf> (Utolsó letöltés: 2016. 01. 28.)
- JUHÁSZ Valéria: Az azonnali üzenetküldő (IM) rendszerekről és az üzenetküldések néhány diskurzussajátosságáról, in GECSŐ Tamás–KISS Zoltán (szerk.): *Az alkalmazott nyelvészet integritásának kérdései*. Tinta Könyvkiadó, Budapest 2011. 113–127. <http://www.juhaszvaleria.hu/wp-content/uploads/2010/05/Az-Im-rendszerekröl-es-egyeb-saj%C3%A1tosságairol.pdf> (Utolsó letöltés: 2016. 01. 28.)
- JUHÁSZ Valéria: A blog műfaji attribútumai, in TÓTH Szergej (szerk.): *Alkalmazott nyelvészeti kutatások a Kárpát-medencében*. MANYE–Szegedi Egyetemi Kiadó Juhász Gyula Felsőoktatási Kiadó, Budapest–Szeged 2013. 155–158. <http://mek.oszk.hu/11700/11730/11730.pdf> (Utolsó letöltés: 2016. 01. 28.)
- KISS Jenő: *Magyar nyelvjárástani kalauz*. Magyar Nyelvészeti Továbbképzési Füzetek 3. ELTE Mai Magyar Nyelvi Tanszék, Budapest 2000.
- KISS Jenő (szerk.): *Magyar dialektológia*. Osiris Kiadó, Budapest 2001.
- KISS Jenő: *Társadalom és nyelvhasználat. Szociolingvisztikai alapfogalmak*. Nemzeti Tankönyvkiadó, Budapest 2002.
- LANSTYÁK István: *A magyar nyelv Szlovákiában*. Osiris Kiadó–Kalligram Könyvkiadó, Budapest–Pozsony 2000.
- LANSTYÁK István: A kölcsönzavak rendszerezéséről, in *Nyelvből nyelvbe. Tanulmányok a szókölcsönzésről, kódváltásról és fordításról*. Kalligram Könyvkiadó, Pozsony 2006. 15–56.
- LÁSZLÓ Paulina: Posztolok, tehát vagyok (?) Serdülőkorú lányok Facebookos önreprezentációja. *TNTeF* 2/3. 2012. 83–101. <http://tntefjournal.hu/vol2/iss3/laszlo.pdf> (Utolsó letöltés: 2016. 04. 22.)
- MÁRKU Anita: *Érvényes történetek. Nyelvválasztási és kódváltási kommunikációs stratégiák a kárpátaljai magyar fiatalok körében*. Monográfia. Rákóczi-füzetek XLVIII. PoliPrint Kft.–KMF, Ungvár–Beregszász 2008.
- MÁRKU Anita: *„Po zákárpátszki”. Kétnyelvűség, kétnyelvűségi hatások és kétnyelvű kommunikációs stratégiák a kárpátaljai magyar közösségben*. Monográfia. „Líra” Poligráfcentrum, Ungvár 2013.
- MOBILIZÁLÓDIK2014 = Mobilizálódik a közösségi élet. *KutatóCentrum* 2014. 11. 19. <http://www.kutatozentrum.hu/hirek/2014/cikk-300/mobilizalodik-a-kozossegi-élet>. (Utolsó letöltés: 2016. 03. 16.)
- PORKOLÁB Ádám: Az iskolában elsajátított írott nyelvi norma presztízse az internetes kommunikációban. *Iskolakultúra* 25/11. 2015. 75–89.

- <http://www.iskolakultura.hu/ikultura-folyoirat/documents/2015/11/06.pdf> (Utolsó letöltés: 2016. 01. 31.)
- SÁNDOR Klára: Hogyan keletkeznek a nagyon nyelvjárások. *Nyelv és Tudomány* 2015. május 19. <http://www.nyest.hu/hirek/hogy-keletkeztek-a-nagyon-nyelvjarasok> Utolsó letöltés: 2015. 12. 16.
- SIMON Viktória: Modern kódkeveredés: az internetes nyelvhasználat hatásai fiatalok írásbeli fogalmazásaiban. *Anyanyelv-pedagógia* 1. 2014.
- <http://www.anyanyelv-pedagogia.hu/cikkek.php?id=497> (Utolsó letöltés: 2016. 01. 31.)
- SKUTNABB–KANGAS, Tove: *Bilingualism or Not: The Education of Minorities*. Multilingual Matters, Clevedon, Avon 1984.
- SZILÁGYI N. Sándor: Változik a helyesírás – vagy rontjuk vele tovább a nyelvünket? *Nyelv és Tudomány*. 2014. június 3. <http://www.nyest.hu/hirek/valtozik-a-helyesiras-br-vagy-rontjuk-vele-tovabb-a-nyelvunket> Utolsó letöltés: 2016. 02. 26.
- TRUDGILL, Peter: *Bevezetés a nyelv és társadalom tanulmányozásába*. JGYTF Kiadó, Szeged 1997.
- VESZELSZKI Ágnes (szerk.): *Netszótár. @-tól a Zukbergnedig*. ELTE Eötvös Kiadó, Budapest 2012.
- VESZELSZKI Ágnes: Érzelemkifejezési módok a digitális kommunikációban: emotikonok és reakciógif-ek. *Magyar Nyelvőr* 1. 2015. 74–85.
- WEINREICH, Uriel: *Languages in Contact: Findings and Problems*. Linguistic Circle, New York 1953.

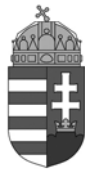

Ingenia Hungarica IV.

Tanulmányok
a IV. Kárpát-medencei Szakkollégiumi Konferencia
előadásaiból

Szerkesztette: Horváth Janka Júlia és Gula Miklós

ELTE Eötvös József Collegium
2018

EMBERI ERŐFORRÁS
TÁMOGATÁSKÉZELŐ

EMBERI ERŐFORRÁSOK
MINISZTERIUMA

Nemzeti
Tehetség Program

A kiadvány „Az Oktatási Hivatal által nyilvántartott szakkollégiumok támogatása” című pályázat keretében (NTP-SZKOLL-17-0025) valósult meg.

A kiadvány előkészítését a Budapest XI. Kerület, Újbuda támogatta.

ELTE Eötvös József Collegium

Budapest, 2018

Felelős kiadó: Dr. Horváth László, az ELTE Eötvös Collegium igazgatója

Szerkesztette: Horváth Janka Júlia és Gula Miklós

Borítóterv: Egedi-Kovács Emese

Copyright © Eötvös Collegium 2018 © A szerzők

Minden jog fenntartva!

A nyomdai munkálatokat a Pátria Nyomda Zrt. nyomdaüzeme végezte.

1117 Budapest, Hunyadi János út 7.

Felelős vezető: Simon László

ISSN 2416-0911

Tartalomjegyzék

Előhang	11
Szerkesztői előszó	13
„Filosz” szekció.....	15
CSÓKE ANDREA	
Zeneszerzők a kultúra szövevényében Párizs a XIX-XX. század fordulóján.....	17
NAGY NIKOLETTA	
A Gyöngyösi Irodalmi Társaság.....	45
GÓCZON TAMÁS	
Matrica és a Cohors I Alpinorum Equitata története.....	61
FÁBIÁN ERIK	
A Mirhó-gát építése	
A korai Tisza-szabályozások „állatorvosi lova”	71
JAKABOS ORSOLYA	
Női szerepek a Black Mirror sorozatban.....	87
OROSZ JÚLIA	
Élmunkásnők az 1950-es évek elején Kárpátalján.....	129
KISS ANITA	
Az internetes kommunikációban megfigyelhető kontaktushatások kétnyelvű közösségben	147
„Dögész” szekció.....	171
SZANYI ISTVÁN	
A nem exponenciális kis- t proton-proton differenciális hatáskeresztmetszet és leírása.....	173
KOVÁCS ÁRON	
Budapest - Belgrád nagysebességű vasút infrastrukturális fejlesztés hálózati változásai a két ország viszonyában	187

VARGA GYÖRGY	
Külkereskedelmi kapcsolatok a visegrádi országok és az Európán kívüli világ között az európai uniós csatlakozástól napjainkig	201
FLACH RICHÁRD	
Az önsértésről.....	221
TAMÁS BORBÁLA	
„Felismerni= jelentést adni” A torzított tárgyak észlelése és a jelentésadás sajátosságai képzőművész és más szakos diákoknál ...	237
KOUCS VIKTÓRIA	
Az Észak-alföldi régió és Kárpátalja egyes lokációs előnyeinek elemzése a nagyobb volumenű beruházások bevonása érdekében	247
A szerzők és szerkesztők.....	281